

Postimehes 1919 ilmunud kirjutis eesti asunduste kohta Lätis. Marienburgi (Alüksne) eesti asunikud. Läti eesti asunike osalemine Vabadussõjas (sh. Kuperjanovi partisanide hulgas). Esimeste eestlaste asumine Alüksne piirkonda (1868). Lätlaste vaenulikkus eesti keele vastu. Väljaränd Läti Võru-, Viljandi- ja Pärnumaalt. Ilseni vald (Ilzene). Ala ehk Lejaszema (Lejasciems). Lasberi vald (praegu Mārkalne). Kolberi (Gulbene?). Malupi (Mālupe). Seemeri (Ziemeru). Alsviki (Alsvīku). Kalnamõisa (Kalncempju). Anne (Anna). Vitebski kubermang: Liipno (praegune Läti: Liepna). Eestikeelsed jumalateenistused Marienburis. Pastor Tiedemann (surnud 1918). Õigeusu kooliõpetajad S. Kukk ja prof. Piip. Õigeusu preester Muri. Eesti Nooresoo Kasvatuse Selts (E. N. K. S.) Marienburis (asutatud 1906). Abipalve, et eestlus Lätis säiliks. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Postimees (nr. 169), 12. august 1919, lk. 6

Asunikkude lootus.

Eesti ehitab kodu! Sõjavägi on walwel kaugel wäljaspool piiri, et waenlane kodu häwitama ei pääseks. Kaitsjate ridades wõitlewad ka paljud Eesti asunikud, kes emakeselt Eestilt warju ja kaitset ootawad, kui nende õigusi juletakse kellegi poolt jalge alla tallata. Abiootajaid on palju: küll Siberis, Kaukaasias, Krimmis ja Wologda metsades, on aga ka lähedal „õueaia” taga, nii lähedal, et neist harilikult üle waadatakse.

Üks sarnastest on Marienburgi asundus Lätimaal. Enamlaste alt wabanedes tõttasid asunikud Eesti wäeosadesse. Üle paarikümne astus kuulsate Kuperjanowi partisaanide hulka Landeswehri wastu wõitlema, kaugelt suurem osa teeniwad teistes wäeosades. Eestile alusmüüri rajades on nad õigustatud abi saama teoga ja nõuga.

Eesti ja Läti walitsuste wahelise lepingu punktid ei puuduta ainsa sõnagagi asunikke, küll aga neid riigi kodanikke, kes Läti piirides elawad ja asuwad. Wõi on asunikud Lätis asuwate Eesti riigi kodanikkude hulka arwatud? Praegu on asunikkude elu julge, sest nad wõiwad tarwilisel koral kohalikult Eesti komandandilt juhatusi saada; hoopis keerulisemaks läheb õigusenõudmine siis, kui Eesti wäed säält lahkuwad. Juba tulewadki teated, et üksikuid perekondi ahwardustega (anonüüm kirjad) sunnitakse lahkuma. Lahkumine oleks asunikkude jõu killustamine.

Lootes, et asunikud edaspidistes lepingutes mitte unustusesse ei jää, samuti ka piirikomisjonide istumistel Walgas, teen siin asunduse kohta lühikese ülewaatliku pildi.

Marienburgi asunduse nime all tunti Eestis seni ainult Ilseni wallas ja ümbruses kuni Ala mõisani (Lejaszema) elutsewaid wäheseid eestlasi kes peaaegu wiimaseni juba lätistunud on (waata Nigoli Eesti Asundused). 1850. a. olla asundus weel kaunis perekas olnud.

Praegune asundus on Marienburi alewi ümbruses. Esimestena asusid sinna 5 perekonda 1868. a. Lätlastega saanud wõrdlemisi hästi läbi, kuid „igauni” keelt ei ole nad sallinud. Alaliste pilkamiste tagajärjel wõtsid paar perekonda koduseks keeleks pääasjalikult Läti teenrite kuuldes Läti keele, emakeelt salamahiti tarwitades.

Kaheksakümnendate aastate ümber jätsid lätlased omad mägised maad ja rändasid laiale Wenemaale. Wõru, Wiljandi ja Pärnumaa talusulased omandasid mahajäetud talud ja elawad sääl kaunis jõukalt, kust näljatont lätlasi peletas. Eestlaste tööarmastus oli järelejäanud lätlastele eeskujuks. Kauga töid asunikud hobuseid kodumaalt, sellega kohalist wiletsat hobuse tõugu parandades.

Eesti talud on enamasti mitme ja kohati koguni kümne kaupa koos, mis neid rahwusest wõõrduda ei lase. Lasberi wallas on 36 Eesti talu, Kolberis — 26, Marienburis — 30, Malupis — 28, Seemeri, Alswiki, Kalnamõisa ja Anne wallades kokku umbes 30. Talude maa kogusuurus ulatb 4500 dessatiini. Maata meeste perekondade arw ei ole wäiksem. Pääle selle on Wiitebski kubernangus, Liipnos, umbes 20-hingeline asundus.

1886. a. pidas Rõuge kirikuõpetaja Marienburis esimese eestikeelse jumalateenistuse. Järgmisest aastast alates käisid Hargla kirikuõpetajad, esiti kaks ja wiimasel ajal 6 korda aastas asunikkudele jumalateenistust pidamas, mis aga kirikuõp. Tiedemanni surmaga 1918. a. katkes.

Umbes 1890. a. määrati säälse Gr.-Õigeusu koolile esimene Eesti õpetaja S. Kukk, pärastine ülemtalurahwa kohtunik, kellelt ligi 20 last iga aasta emakeele õpetust said. 1900. a. awati kroonu algkooli juures Eesti kooliõpetaja koht. Muude seas töötas ka prof. Piip mõne aasta õpetajana Gr.-Õigeusu koolis.

1905. a. sai asunikkude elus pöördekohaks. Gr. Õigeusulised said Eesti keele mõistja preestri. Õpetaja Muri pani maksulisi kõneõhtuid toime, warsti järgnesid näitemängud ja 26. weebruaril 1906. a. jõuti niikaugele, et E. N. K. S. Marienburi awati.

Noor selts ei julenud kooli ülewalpidadmist enese pääle wõtta, kuid siin tulid eraisikud appi.

Neli asunikku awasid kooli esialgu omal riisikul. Kui aga kulude kandmine raskeks läks, anti kool kroonu kätte ministeeriumi kooli nime all, missuguse-na ta 1908. a. on töötanud.

Selts asutas alalise laulukoori, pidas piduõhtuid Marienburis ja ümbruses, mille sissetulek enamasti raamatukogu tarwis tarwitati.

1914. a. esines paaril pidul oma puhkpillide koor, kuid sõda halwas terve seltsi tegewuse. Pillid ootawad puhujaid, seltsimaja ehitajaid ja selts tegelasi. Ja nad ei oota ilmaaegu.

Kõige rohkem muret teeb asunikkudele kool.

Sügis läheneb, aga kool peab õpetajate puudusel seisma jääma. Läti walitsus mobiliseeris wiimase kohalejäänud kooliõpetaja (1917. a. oli neid 3). Siin on tarwis abi, et mitte üle 100 lapse kodu ei jääks ehk Läti koolidesse ei läheks.

Ei wõi ometi lubada, et Marienburis Iلسeni asunduse saatus korduks.

Ln.